

**Die impak van 'n onverwagse insident op die betroubare en
konsekwente getuienislewering van die voorskoolse kind**

deur

Ilanie Möller (neé Botha)

voorgelê ter gedeeltelike vervulling van die vereistes
vir die graad

MAGISTER EDUCATIONIS

(met spesialisering in Opvoedkundige Sielkunde)

in die

DEPARTEMENT OPVOEDKUNDIGE SELKUNDE

FAKULTEIT OPVOEDKUNDE

aan die

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA

STUDIELEIER: PROF. H. NAUDÉ

MEDE-STUDIELEIER: MNR. C.S. DU PREEZ

OKTOBER 2004

**Opgedra aan my man, Heinrich,
en my dogtertjie, Ilindy-Ammè.**

DANKBETUIGING

My opregte dank en waardering gaan aan:

- Prof H. Naudé, my studieleier, vir haar bekwame, onbaatsugtige en bemoedigende leiding en voortdurende aanmoediging tydens die studie.
- Carl du Preez, as medestudieleier, se belangstelling en hulp.
- Ma Una en Ouma Annatjie se gebede, waarsonder die studie nie moontlik sou wees nie.
- Ilindy-Ammè, my dogtertjie, wat langs my op die mat in die studeerkamer gespeel het terwyl ek hierdie studie opskryf het.
- Heinrich, my man, wat my grootste bron van ondersteuning en aanmoediging was.
- My God, deur wie ek krag, insig en deursettingsvermoë ontvang het om hierdie studie te voltooi.

VERKLARING

Hiermee verklaar ek, Ilanie Möller (neé Botha) (9602893) dat die werk getiteld **Die impak van 'n onverwagse insident op die betroubare en konsekwente getuienislewering lewering van die voorskoolse kind** my eie oorspronklike werk is en dat ek alle bronne wat gebruik of aangehaal is, deur middel van volledige bronverwysings aangedui en erken het.

.....

Ilanie Möller (neé Botha)

OKTOBER 2004

Die impak van 'n onverwagse insident op die betroubare en konsekwente getuienislewering van die voorskoolse kind

Deur: Ilanie Möller (neé Botha)
Graad: Magister Educationis
(met spesialisering in Opvoedkundige Sielkunde)
Departement: Opvoedkundige Sielkunde
Studieleier: Prof. H. Naudé
Mede-studieleier: Mnr. C.S. du Preez

OPSOMMING

Hierdie studie fokus op die betroubaarheid en konsekwentheid van die voorskoolse kind se getuienis in die hof na blootstelling aan 'n onverwagse insident. Die aanname is gemaak dat enige onverwagse insident stres-genererend vir die voorskoolse kind is. Daar is gevolglik ondersoek ingestel na die invloed van stres op die voorskoolse kind se fisiologiese en psigologiese funksionering en of dit negatief impakteer op die sy vermoë om in die hof te getuig. Die voorskoolse kind se geheue (sensoriese-, korttermyn- en langtermyngeheue) is in-diepte ondersoek, asook die invloed wat stres en ander faktore uitoefen op die geheue, omdat 'n die voorskoolse kind dit wat hy waargeneem het tydens die onverwagse gebeurtenis moet herroep ter wille van betroubare en konsekwente getuienislewering. Die empiriese studie bestaan uit 'n skyninval deur twee narre, wat opgevolg is met 'n onderhoudskedule onmiddelik na die voorval, asook een kalendermaand na die voorval, om vas te stel tot watter mate tydsverloop, suggestie en akute stres die deelnemers se response beïnvloed het.

SLEUTELWOORDE: Onverwagse; Insident; Stres; Voorskoolse kind; Geheue; Inligtingsprosessering; Getuigbevoegdheid; Voorbereiding van die voorskoolse kind as getuie; Ondervraging van die voorskoolse kind as getuie.

The impact of an unexpected incident on the reliable and consistent testimony of the pre-school child

By: Ilanie Möller (neé Botha)
Degree: Magister Educationis
(with specialization in Educational Psychology)
Department: Educational Psychology
Study leader: Prof. H. Naudé
Co-study leader: Mr. C.S. du Preez

SUMMARY

This study focuses on the reliable and consistent testimony of the pre-school child in court, after exposure to an unexpected incident. The assumption was made that exposure to an unexpected incident is stress-generating. The impact of stress on the pre-school child's physiological and psychological functioning and whether it has a negative impact on the child's ability to testify in court, is addressed in this study. The pre-school child's memory, as well as the influence of stress and other related factors on the pre-school child's memory are investigated. In order to render reliable and consistent testimony in court, the pre-school child needs to rely on his recollections of observations made during the incident. The empirical study consisted of a fake invasion by clowns, entering a classroom at a private school during class time. Directly afterwards the children were questioned about the incident, and follow-up interviews were conducted after one month establish whether the participants' testimonies were influenced by time, suggestion and acute stress.

KEY WORDS: Unexpected; Incident; Stress; Pre-school child; Memory; Information processing; Testimony; Questioning of the pre-school child as a witness; Preparation of the pre-school child as a witness.

In hierdie studie is deurgaans gebruik gemaak van die manlike aanspreekvorm ten einde die leeswerk te vergemaklik en te vereenvoudig. Hierdie vorm van verwysing is nie diskriminerend ten opsigte van geslag nie, en daar word hiermee implisiet na beide geslagte verwys.

INHOUDSOPGAWE

OPSOMMING	v
SUMMARY	vi

HOOFSTUK 1

INLEIDENDE ORIENTERING, PROBLEEMSTELLING, DOEL VAN DIE ONDERSOEK, BEGRIPSVERKLARING, METODOLOGIE EN PROGRAM VAN ONDERSOEK

1.1 INLEIDENDE ORIENTERING	1
1.2 AKTUALITEIT EN ONTLEDING VAN DIE NAVORSINGSPROBLEEM	3
1.2.1 Aanvanklike bewuswording van die navorsingsprobleem	3
1.2.2 Aktualiteit van die navorsingsprobleem	4
1.2.3 Ontleding van die navorsingsprobleem	5
1.2.3.1 <i>Die moontlike impak van 'n onverwagse insident op getuienislewering</i>	6
1.2.3.2 <i>Die moontlike impak van neuro-plastisiteit op getuienislewering</i>	6
1.2.3.3 <i>Die betroubaarheid van die getuienis</i>	9
1.3 KONSEPTUALISERING	12
1.3.1 Onverwagse	12
1.3.2 Voorskoolse kind	12
1.3.3 Vermoë	13
1.3.4 Betroubare	13
1.3.5 Konsekwente	13

1.3.6	Getuienis	13
1.3.7	Getuigbevoegdheid	14
1.4	PROBLEEMSTELLING	15
1.4.1	Newevraagstelling	15
1.4.2	Navorsingshipotese	16
1.5	DOELSTELLING MET DIE STUDIE	16
1.6	METODOLOGIESE VERANTWOORDING	16
1.6.1	Die paradigma	17
1.6.2	Die aard van die navorsingsontwerp	17
1.6.3	Die navorsingsprojek	18
1.6.3.1	<i>Navorsingstappe</i>	18
1.6.3.2	<i>Navorsingsbene</i>	19
1.6.4	Die navorsingsinstrumente	21
1.6.5	Verduideliking van terminologie eie aan die navorsingsontwerp	21
1.6.5.1	<i>Die universum</i>	21
1.6.5.2	<i>Die bereikbare populasie en plek van navorsing</i>	22
1.6.5.3	<i>Seleksie van die steekproef</i>	22
1.6.6	Navorsingsetiek	22
1.7	NAVORSINGSPROGRAM	23
1.8	SAMEVATTING	24

HOOFSTUK 2

DIE RESIDU VAN 'N STRES-GENERERENDE ONVERWAGSE INSIDENT BY DIE VOORSKOOLSE KIND

2.1 INLEIDING	25
2.2 SKRIKREAKSIE	26
2.3 DIE KONTINUUM VAN STRES	27
2.3.1 Stres	27
2.3.2 Akute stres	28
2.3.3 Akute stresversteuring	30
2.3.4 Neuropsigologie van stres	31
2.4 ONTWIKKELINGSVAARDIGHEDE WAT VERBAND HOU MET GETUIENISLEWERING	32
2.4.1 Persepsie	32
2.4.2 Aandag	33
2.4.3 Redenering	33
2.4.4 Probleemoplossing en besluitneming	33
2.4.5 Taal	34
2.5 INLIGTINGSPROSESSERING	34
2.5.1 Wilskrag	35
2.5.2 Beplanning	35
2.5.3 Doelbewuste aksie	35
2.5.4 Effektiewe uitvoering	36

2.6 NEUROPSIGOLOGIESE IMPAK VAN AKUTE STRES OP INLIGTINGSPROSESSERING	36
2.7 DIE HANTERING VAN STRES TYDENS VOORSKOOOLSE ONTWIKKELING	38
2.7.1 Fisiese vlak	38
2.7.2 Kognitiewe vlak	39
2.7.3 Emosionele vlak	40
2.7.4 Sosiale vlak	41
2.8 SAMEVATTING	41

HOOFSTUK 3

KONSEKWENTE EN BETROUBARE GETUIENISLEWERING DEUR DIE VOORSKOOOLSE KIND

3.1 INLEIDING	43
3.2 DIE BETROUBAARHEID VAN DIE GETUIENIS	43
3.3 AKKURAAATHEID VAN WAARNEMING	44
3.3.1 Die duur van blootstelling	45
3.3.2 Disfunksie van interne en eksterne ruimtestrukturering	46
3.3.3 Kortikale opwekking	47
3.3.4 Die omstandighede waaronder waarnemings gemaak is	48
3.4 DIE ROL VAN GEHEUE IN GETUIENISLEWERING	51
3.4.1 Sensoriese geheue	53
3.4.2 Korttermyngeheue	54

3.4.3	Langtermyngeheue	55
3.5	HERROEPING VAN GEBEURE EN DIE HERWINNING VAN DIE GEHEUE BY DIE VOORSKOOOLSE KIND	55
3.6	ASSESSERING VAN DIE VOORSKOOOLSE KIND SE VERMOË OM TE GETUIG	56
3.6.1	Assessering van geheuefunksies	57
3.6.2	Assessering van rekonstruksie en weergawe van inligting	60
3.6.2.1	<i>Individuele verskille</i>	61
3.6.2.2	<i>Ouderdom</i>	61
3.6.2.3	<i>Invoeging van vals items</i>	61
3.6.2.4	<i>Konformerings</i>	62
3.6.2.5	<i>Die behoefte om onsekerheid te verminder</i>	63
3.6.2.6	<i>Spesifieke vraagstelling</i>	63
3.6.2.7	<i>Die sekerheid van feite</i>	63
3.6.2.8	<i>Konsekwentheid van foute</i>	64
3.6.2.9	<i>Distorsie van geheue</i>	64
3.6.1.10	<i>False Memory Syndrome</i>	65
3.6.3	Assessering van vatbaarheid vir suggestie	66
3.6.3.1	<i>Die ontwikkelende persoonlikheid van die voorskoolse kind</i>	68
3.6.3.2	<i>Blootstelling aan 'n spesifieke ouerskapstyl</i>	71
3.7	SAMEVATTING	73

HOOFSTUK 4

DIE ONTWERP, RASIONAAL, UITVOERING EN INTERPRETASIE VAN DIE EMPIRIESE ONDERSOEK

4.1 INLEIDING	76
4.2 PROBLEEMSTELLING	77
4.2.1 Newevraagstelling	77
4.2.2 Navorsingshipotese	77
4.3 DOELSTELLING MET DIE STUDIE	78
4.4 METODOLOGIESE VERANTWOORDING	78
4.4.1 Navorsingsontwerp	78
4.4.2 Strategieë om data in te samel	78
4.4.3 Seleksie van deelnemers	79
4.4.4 Ontwikkeling van die onderhoudskedule	80
4.4.4.1 <i>Objektiwiteit</i>	81
4.4.4.2 <i>Eenvormigheid</i>	81
4.4.4.3 <i>Kontrole</i>	81
4.4.4.4 <i>Verteenwoordigende resultate</i>	82
4.4.4.5 <i>Anonimiteit van deelnemers</i>	82
4.4.5 Die universum	82
4.4.6 Die bereikbare populasie	82
4.4.7 Die plek van navorsing	83
4.4.8 Die rol van die navorser	83
4.4.9 Data-analise en interpretasie	84

4.4.9.1	<i>Kategorie 1 : Tydsbesef</i>	84
4.4.9.2	<i>Kategorie 2 : Eksterne ruimtestrukturering via die visuele</i>	86
4.4.9.3	<i>Kategorie 3 : Eksterne ruimte strukturering via ouditiewe</i>	88
4.4.9.4	<i>Kategorie 4 : Ruimtelike oriëntasie</i>	89
4.4.9.5	<i>Kategorie 5 : Graad van psigologiese opwekking</i>	91
4.4.9.6	<i>Kategorie 6 : Aanwesigheid van geweld</i>	92
4.4.9.7	<i>Kategorie 7 : Aanwesigheid van angs, spanning en skrikreaksie</i>	94
4.4.9.8	<i>Kategorie 8 : Wapenfokusverskynsel</i>	95
4.4.9.9	<i>Kategorie 9 : Herroeping van visuele detail</i>	97
4.4.9.10	<i>Kategorie 10: Herroeping van ouditiewe detail</i>	98
4.4.9.11	<i>Kategorie 11: Herroeping van gebeure (episodiese gebeure)</i>	100
4.4.9.12	<i>Kategorie 12: Logiese rekonstruksie van gebeure (sekwensieel)</i>	101
4.4.9.13	<i>Kategorie 13: Vatbaarheid vir suggestie</i>	103
4.5	SAMEVATTENDE BEVINDINGE	104
4.6	INTEGRASIE VAN BEVINDINGE	107
4.7	TOETSING VAN DIE NAVORSINGSHIPOTESE	112
4.8	SAMEVATTENDE REFLEKSIE	112

HOOFSTUK 5

SAMEVATTING VAN BEVINDINGE, GEVOLGTREKKING EN AANBEVELINGS

5.1	INLEIDING	114
5.2	BEVINDINGE UIT DIE LITERATUURSTUDIE	115

5.2.1	Hoofstuk Een	115
5.2.2	Hoofstuk Twee	116
5.2.2.1	<i>Algemene bevindinge</i>	116
5.2.2.2	<i>Bevindinge ten opsigte van die skrikreaksie</i>	117
5.2.2.3	<i>Bevindinge ten opsigte van die kontinuum van stres</i>	117
5.2.2.4	<i>Bevindinge rakende ontwikkelingsvaardighede wat verband hou met getuienislewering</i>	118
5.2.2.5	<i>Bevindinge ten opsigte van die neuropsigologiese impak van stres op getuienislewering</i>	119
5.2.3	Hoofstuk Drie	119
5.2.3.1	<i>Bevindinge ten opsigte van die betroubaarheid van getuienis</i>	119
5.2.3.2	<i>Bevindinge ten opsigte van die akkuraatheid van waarnemings</i>	119
5.2.3.3	<i>Bevindinge ten opsigte van die rol van geheue in getuienislewering</i>	120
5.2.3.4	<i>Bevindinge ten opsigte van die herroeping van gebeure en die herwinning van die geheue by die voorskoolse kind</i>	121
5.2.3.5	<i>Bevindinge ten opsigte van die assessering van die kind se vermoë om te getuig</i>	121
5.2.3.6	<i>Bevindinge ten opsigte van die ontwikkelende persoonlikheid van die voorskoolse kind</i>	122
5.2.3.7	<i>Bevindinge ten opsigte van die kind se blootstelling aan 'n spesifieke ouerskapstyl</i>	122
5.2.4	Hoofstuk Vier	122
5.2.4.1	<i>Bevindinge rakende vraagstelling</i>	122
5.2.4.2	<i>Bevindinge rakende blootstelling aan 'n stres-genererende onverwagse insident</i>	123
5.2.4.3	<i>Bevindinge rakende blootstelling aan tydsverloop</i>	124
5.2.4.4	<i>Bevindinge rakende blootstelling aan suggestie</i>	124

5.3	GEVOLGTREKKINGS	125
5.3.1	Gevolgtrekking ten aansien van betroubare en konsekwente getuienislewering	125
5.3.2	Gevolgtrekking rakende blootstelling aan akute stres	125
5.3.3	Gevolgtrekking rakende die voorskoolse kind se neuro-ontwikkelingsfase	126
5.3.4	Gevolgtrekking rakende die voorskoolse kind se voorbereiding om te getuig	127
5.4	AANBEVELINGS	127
5.4.1	Aanbevelings ten aansien van die assessering van die voorskoolse kind wat aan 'n stres-genererende onverwagse insident blootgestel was en later daarvoor moet getuig	127
5.4.2	Aanbevelings ten aansien van die kruisondervraging van die voorskoolse kind	132
5.4.2.1	<i>Die skep van 'n kinderregtekultuur in Suid-Afrika</i>	132
5.4.2.2	<i>Die verantwoordelikheid van howe en professionele persone</i>	133
5.4.3	Aanbevelings ten aansien van verdere navorsing	134
5.5	LEEMTES VAN HIERDIE STUDIE EN PROBLEME WAT ONDERVIND IS	135
5.6	SLOT	136
	BRONNELYS	137
	LYS VAN SAKE	148
	LYS VAN MENSEREGTEDOKUMENTE	148
	AANVULLENDE LEESLYS	148

LYS VAN TABELLE

Tabel 4.1	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Tydsbesef	84
Tabel 4.2	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Eksterne ruimtestrukturering via die visuele	86
Tabel 4.3	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Eksterne ruimtestrukturering via ouditiewe	88
Tabel 4.4	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Ruimtelike oriëntasie	89
Tabel 4.5	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Graad van psigologiese opwekking	91
Tabel 4.6	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Aanwesigheid van geweld	92
Tabel 4.7	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Aanwesigheid van angs, spanning en skrikreaksie	94
Tabel 4.8	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Wapenfokusverskynsel	95
Tabel 4.9	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Herroeping van visuele detail	97
Tabel 4.10	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Herroeping van ouditiewe detail	98
Tabel 4.11	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Herroeping van gebeure (episodiese geheue)	100
Tabel 4.12	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Logiese rekonstruksie van gebeure (sekwensieel)	101
Tabel 4.13	Kumulatiewe frekwensieverdeling: Vatbaarheid vir suggesie	103

LYS VAN FIGURE

Figuur 4.1	Grafiese voorstelling: Ontlokte vals positiewe response rakende tydsbesef	86
Figuur 4.2	Grafiese voorstelling: Vals positiewe response rakende die aanwesigheid van geweld	94
Figuur 4.3	Grafiese voorstelling: Wapenfokusverskynsel	96
Figuur 4.4	Grafiese voorstelling: Vatbaarheid vir suggestie	104

LYS VAN GRAFIEKE

Grafiek 4.1	Samevattende resultate van empiriese ondersoek	107
-------------	--	-----

BYLAE A	150
----------------	-----

BYLAE B	151
----------------	-----